

Asia C-273/24 [Naski]ⁱ**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä****Jättämispäivä:**

18.4.2024

Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin:

Sąd Najwyższy (Puola)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

1.12.2023

Valittaja:

X.Y.

Osallistujina asian käsittelyssä:

Prokurator Generalny, edustajanaan Prokuratura Krajowa

Rzecznik Praw Obywatelskich

Pääasian kohde

Oikeuskysymys, jonka Sąd Najwyższyn (ylin tuomioistuin, Puola) seitsenjäsenisen kokoonpanon tutkittavaksi on saattanut kyseisen tuomioistuimen kolmijäseninen kokoonpano, joka käsittelee hakemusta ylimääräisen valvonnan ja julkisten asioiden jaoston tuomareiden jääviydestä asiassa I NO 47/18, jonka kohteena on X.Y:n valitus Krajowa Rada Sądownictwan (kansallinen tuomarineuvosto, Puola) ratkaisusta, jolla lopetettiin hänen Sąd Okręgowy w Krakowien (Krakovan alueellinen tuomioistuin, Puola) puheenjohtajan päätöksestä tekemänsä valituksen käsittely.

ⁱ Tämän asian nimi on kuvitteellinen nimi. Se ei vastaa oikeudenkäynnin minkään asianosaisen todellista nimeä.

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeusperusta

Sen varmistaminen, että ennakkoratkaisumenettelyssä annetun unionin tuomioistuimen tuomion ottaa huomioon sellainen kansallisen tuomioistuimen kokoonpano, joka täyttää unionin oikeudessa tarkoitetun riippumattoman, puolueettoman ja laillisesti perustetun tuomioistuimen vaatimukset – Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (jäljempänä SEU) 2 artikla, 6 artiklan 1 ja 3 kohta ja 19 artiklan 1 kohdan toinen alakohta sekä SEUT 267 artikla, luettuna yhdessä Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 47 artiklan kanssa.

Ennakkoratkaisukysymys

1) Onko silloin, jos jäsenvaltion ylimmän oikeusasteen tuomioistuimen (Sąd Najwyższy, ylin tuomioistuin, Puola) on – kun se on saanut unionin tuomioistuimelta tulkinnan unionin oikeudesta siltä osin kuin on kyse oikeusvaikutuksista, joita aiheutuu, kun Sąd Najwyższyn tuomareiden nimittämistä koskevia jäsenvaltion perustavanlaatuisia oikeussääntöjä on rikottu seuraavasti:

a) Puolan tasavallan presidentti on antanut nimityskirjat Sąd Najwyższyn tuomarinvirkaan, vaikka Krajowa Rada Sądownictwan (kansallinen tuomarineuvosto, Puola; jäljempänä KRS) ratkaisusta, jonka kohteena on esitys virkaan nimittämisestä, oli aiemmin valitettu toimivaltaiseen kansalliseen tuomioistuimeen (Naczelny Sąd Administracyjny, ylin hallintotuomioistuin, Puola), vaikka tämä tuomioistuin keskeytti kyseisen ratkaisun täytäntöönpanon kansallisen lain mukaisesti ja vaikka valitusmenettely jäi kesken, minkä jälkeen Naczelny Sąd Administracyjny kumosi lainvoimaisesti KRS:n riidanalaisen ratkaisun lainvastaisena poistaen sen pysyvästi kansallisesta oikeusjärjestyksestä, minkä seurauksena nimittämistoimi Sąd Najwyższyn tuomarinvirkaan menetti Puolan perustuslain (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej) 179 §:ssä vaaditun perusteen eli KRS:n esityksen nimittämisestä tuomarinvirkaan,

b) kansallinen elin (KRS), joka ei siihen kuuluvien tuomareiden nimittämiseen ja toimintatapaan liittyvien olosuhteiden vuoksi täytä tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuutta valvovan perustuslaillisen elimen vaatimuksia siitä syystä, että se on perustettu kansallisesta tuomarineuvostosta annetun lain ja tiettyjen muiden lakien muuttamisesta 8.12.2017 annetun lain (ustawa z 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. 2018, järjestysnumero 3) nojalla, suoritti nimitystä edeltävän menettelyn avoimuuden ja oikeudenmukaisuuden periaatteet sivuuttaen,

– ratkaistava kyseiselle tuomioistuimelle esitetty oikeuskysymys soveltaen unionin tuomioistuimen antamaa unionin oikeuden tulkintaa, tulkittava SEU 2 artiklaa, SEU 6 artiklan 1 ja 3 kohtaa sekä SEU 19 artiklan 1 kohdan toista alakohtaa, luettuna yhdessä SEUT 267 artiklan ja perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa, siten, että ne estävät osallistumasta oikeuskysymystä käsittelevään Sąd

Najwyższyn ratkaisukokoonpanoon ketään sellaista henkilöä, joka on nimitetty Sąd Najwyższyn tuomarinvirkaan edellä 1 kohdan a tai b alakohdassa esitettyjen kansallisen oikeuden sääntöjen vastaisesti, sekä siten, että ne estävät ennakkoratkaisukysymyksen unionin tuomioistuimelle esittäneen kansallisen tuomioistuimen ratkaisukokoonpanon muuttamisen, jos tämä muuttaminen tapahtuu sen jälkeen, kun unionin tuomioistuin on jo antanut ratkaisun esitettyyn kysymykseen, eikä muutoksille ole objektiivisia syitä (esimerkiksi ennakkoratkaisukysymyksen esittäneeseen ratkaisukokoonpanoon kuuluvan tuomarin kuolema tai eläköityminen),

– ja siten, että ne estävät kaikki päätöksentekotoimet mainitun oikeuskysymyksen ratkaisemiseen liittyvässä asiassa, mukaan lukien sellaisten määräysten antaminen, jotka koskevat Sąd Najwyższyn ratkaisukokoonpanoa tai istuntoajankohtaa, jona Sąd Najwyższyn siviilijaoston toimintaa johtavaksi puheenjohtajaksi nimitetyn henkilön, joka on myös nimitetty Sąd Najwyższyn tuomarinvirkaan edellä 1 kohdan a tai b alakohdassa esitettyjen kansallisen oikeuden sääntöjen vastaisesti, tai kenen tahansa muun henkilön, joka on myös nimitetty Sąd Najwyższyn tuomarinvirkaan edellä 1 kohdan a tai b alakohdassa esitettyjen kansallisen oikeuden sääntöjen vastaisesti, on tarkoitus käsitellä asiaa, minkä seurauksena on katsottava, ettei tällaisilla määräyksillä tai päätöksentekotoimilla ole oikeusvaikutuksia,

– sekä siten, että Sąd Najwyższyn tuomarilla, jonka nimittämiseen ei liity mitään edellä 1 kohdan a tai b alakohdassa kuvattuja sääntöjenvastaisuuksia, on oikeus ja velvollisuus sen estämiseksi, että asian ratkaisee sellainen tuomioistuin, joka ei ole Euroopan unionin oikeudessa tarkoitettulla tavalla riippumaton, puolueeton ja etukäteen laillisesti perustettu, kieltäytyä osallistumasta Sąd Najwyższyn kollegiaaliseen kokoonpanoon, jonka enemmistön muodostavat Sąd Najwyższyn tuomarinvirkaan edellä 1 kohdan a tai b alakohdassa esitettyjen kansallisen oikeuden sääntöjen vastaisesti nimitetyt henkilöt, ja jos edellä esitettyyn kysymykseen vastataan myöntävästi, myös siten, että Sąd Najwyższyn tuomari, jonka nimittämiseen kyseisen tuomioistuimen tuomariksi ei liity mitään edellä 1 kohdan a tai b alakohdassa kuvattuja sääntöjenvastaisuuksia ja joka on esittelijätuomari mainittua oikeuskysymystä koskevassa asiassa, on toimivaltainen nimeämään Sąd Najwyższyn kokoonpanon tämän kysymyksen ratkaisemista varten siten, että hän jättää huomiotta ne kansallisen oikeuden säännökset, joissa Sąd Najwyższyn siviilijaoston puheenjohtajalle annetaan toimivalta muodostaa ratkaisukokoonpano Sąd Najwyższyn siviilijaostossa käsiteltävien asioiden ratkaisemista varten, ja voi varmistaa unionin oikeuden ja sen tulkinnan, sellaisena kuin unionin tuomioistuin on sen esittänyt, täytäntöön panemisen, samoin kuin siten, että ne estävät henkilöitä, jotka on nimitetty Sąd Najwyższyn tuomarinvirkaan edellä 1 kohdan a tai b alakohdassa esitettyjen kansallisen oikeuden sääntöjen vastaisesti, tai ketä tahansa muuta henkilöä, joka on nimitetty Sąd Najwyższyn tuomarinvirkaan edellä 1 kohdan a tai b alakohdassa esitettyjen kansallisen oikeuden sääntöjen vastaisesti, toimimasta missään Sąd Najwyższyn johtotehtävissä (esimerkiksi Sąd Najwyższyn presidenttinä, mukaan lukien mainitun tuomioistuimen ensimmäisenä presidenttinä tai sen jaoston

puheenjohtajana) tai missään mainitun tuomioistuimen elinten tehtävissä (esimerkiksi Sąd Najwyższyn kollegion jäsenenä tai varajäsenenä taikka kyseisen tuomioistuimen kurinpitoväestömiehenä), joita voivat hoitaa ainoastaan laillisesti nimitetyt Sąd Najwyższyn tuomarit, sekä estävät mainittuja henkilöitä suorittamasta mitään toimia, jotka kuuluvat mainittuja tehtäviä hoitavien Sąd Najwyższyn tuomareiden toimivaltaan, sen vuoksi, että he voivat tosiasiallisesti tai oikeudellisesti vaikuttaa Sąd Najwyższyn lainkäyttötehtävien hoitamiseen?

Viitatus unionin oikeussäännöt

SEU 2 artikla, 6 artiklan 1 ja 3 kohta sekä 19 artiklan 1 kohdan toinen alakohta

SEUT 267 artikla

Perusoikeuskirjan 47 artikla

Viitatus kansalliset oikeussäännöt

Puolan perustuslain (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej) 179 §

Ylimmästä tuomioistuimesta 8.12.2017 annetun lain (ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, jäljempänä ylimmästä tuomioistuimesta annettu laki) 15 §:n 1 momentti, 21 ja 22 §, 26 §:n 2 momentti, 76 §:n 1 momentti, 83 §:n 1 momentti, 87 §:n 1 momentti ja 88 §

Ylimmän tuomioistuimen työjärjestyksestä 14.7.2022 annetun Puolan tasavallan presidentin asetuksen (rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 14 lipca 2022 r. Regulamin Sądu Najwyższego, jäljempänä Sąd Najwyższyn työjärjestys) 3, 4, ja 16 §, 80 §:n 7 momentti ja 84 §

Siviiliprosessista 17.11.1964 annetun lain (ustawa z 17 listopada 1964 r – Kodeks postępowania cywilnego, jäljempänä siviiliprosessilaki) 51 §

Yhteenveto tosiseikoista ja menettelystä

- 1 Sąd Najwyższyn siviilijaoston kolmijäseninen kokoonpano (jäljempänä Sąd Najwyższyn siviilijaosto), joka käsittelee asiassa III CO 121/18 tuomari X.Y:n hakemusta Sąd Najwyższyn ylimääräisen valvonnan ja julkisten asioiden jaostoon kuuluvien tuomareiden jääviydestä asiassa I NO 47/18, jonka kohteena on X.Y:n valitus KRS:n 21.9.2018 antamasta ratkaisusta, jolla lopetettiin hänen Sąd Okręgowy w Krakowien puheenjohtajan 27.8.2018 antamasta päätöksestä tekemänsä valituksen käsittely, sai tietoonsa Sąd Najwyższyn 8.3.2019 asiassa I NO 47/2018 antaman määräyksen, jolla X.Y:n tästä ratkaisusta tehty valitus hylättiin.

- 2 Kyseisen 8.3.2019 vahvistetun määräyksen antoi Sąd Najwyższy yksijäseninen kokoonpano, jonka muodosti tuomari BD. Tietoisena olosuhteista, joissa BD on nimitetty Sąd Najwyższy tuomarinvirkaan – nimittäminen Sąd Najwyższy tuomariksi kansallisesta tuomarineuvostosta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta 8.12.2017 annetun lain (ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw, jäljempänä vuoden 2017 muutoslaki) nojalla perustetun KRS:n esityksestä, vaikka mainitusta KRS:n ratkaisusta oli aiemmin valitettu Naczelny Sąd Administracyjnyyn, vaikka kyseinen tuomioistuin oli keskeyttänyt ratkaisun täytäntöönpanon ja vaikka valitusmenettelyä ei ollut saatettu loppuun nimityskirjan antamispäivään mennessä – sekä mainitun 8.3.2019 annetun määräyksen mahdollisista oikeusvaikutuksista asiassa III CO 121/18 tehdyn tuomareiden jääväämistä koskevan hakemuksen tutkittavaksi ottamiseen Sąd Najwyższy toi esiin hakemusta tutkiessaan vakavia oikeudellisia epäilyjä, jotka se saattoi Sąd Najwyższy seitsenjäsenisen kokoonpanon ratkaistavaksi 20.3.2019 antamassaan määräyksessä (III CO 121/18) esitetystä oikeuskysymyksessä, joka kiteytyy siihen, onko ratkaisua, jonka on antanut edellä kuvatuissa olosuhteissa Sąd Najwyższy tuomarinvirkaan nimitetyn henkilön muodostama yksijäseninen kokoonpano, oikeudellisesti olemassa ja onko tämän oikeuskysymyksen ratkaisemisen kannalta merkityksellistä, että Naczelny Sąd Administracyjny oli keskeyttänyt KRS:n ratkaisun täytäntöönpanon ennen kuin nimityskirja Sąd Najwyższy tuomarinvirkaan oli annettu.
- 3 Tarkastellessaan näin muotoiltuja oikeuskysymyksiä seitsenjäseninen kokoonpano ei puolestaan ollut varma unionin oikeuden tulkinnasta asiassa III CZP 25/19 ja esitti siksi 21.5.2019 antamallaan määräyksellä unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyynnön. Kyseisen asian numero on C-487/19.
- 4 Sąd Najwyższy rikosjaosto totesi seitsenjäsenisessä kokoonpanossa 2.6.2022 antamassaan ratkaisussa, että vuoden 2017 muutoslain nojalla perustettu KRS ei ole sellainen perustuslain mukainen elin, jonka kokoonpanoa ja nimittämistä koskevista säännöistä säädetään Puolan perustuslaissa ja erityisesti sen 187 §:n 1 momentissa.
- 5 Lisäksi Sąd Najwyższy siviilijaoston, rikosjaoston ja työ- ja sosiaalivakuutusasioiden jaoston yhdessä 23.1.2020 antamassa ratkaisussa (jäljempänä SN:n kolmen jaoston ratkaisu) esitetty tulkinta vahvistetaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen 22.7.2021 antamassa tuomiossa Reczkowicz v. Puola (nro 4344/18) ja 8.11.2021 antamassa tuomiossa Dolińska-Ficek ja Ozimek v. Puola (nro 49868/19 ja nro 57511/19).
- 6 Unionin tuomioistuimen 6.10.2021 antama tuomio W.Ż. (Ylimmän tuomioistuimen ylimääräistä valvontaa ja julkisia asioita käsittelevä jaosto – Nimittäminen), C-487/19, EU:C:2021:798; jäljempänä tuomio W.Ż.) sisältää vastauksen 21.5.2019 annetulla määräyksellä esitettyyn ennakkoratkaisukysymykseen.

- 7 Sen jälkeen, kun tuomio W.Ż. julistettiin ja unionin tuomioistuin toimitti asian III CZP 25/19 asiakirja-aineiston Sąd Najwyższylle, riidanalaisissa olosuhteissa Sąd Najwyższyn ensimmäiseksi presidentiksi nimitetty tuomari JK otti hänelle tehtävänsä puolesta kuuluvia hallinnollisia valtuuksia käyttäen asian III CZP 25/19 asiakirjat haltuunsa ilmoittamatta ja kysymättä suostumusta asian III CZP 25/19 esittelijätuomarilta Karol Weitzilta, joka oli tuolloin Sąd Najwyższyn siviilijaoston III jaoston puheenjohtaja ja jonka toimivaltaan kyseisen asian käsittely kuului, estäen tällä tavoin esittelijätuomarin pääsyn mainittuihin asiakirjoihin ja kieltäytyen luovuttamasta niitä hänelle sillä verukkeella, että Puolan tasavallan presidenttiä oli pyydettyä nimittämään ylimääräinen kurinpitoasiamies, joka voisi päättää kurinpitomenettelyn aloittamisesta tuomari BD:tä vastaan, sekä vedoten siihen, että Biuro Studiów i Analiz Sądu Najwyższegolle (ylimmän tuomioistuimen tutkimus- ja analysointilaitos, Puola) oli annettu tehtäväksi laatia lausunto tuomion W.Ż. ulottuvuudesta ja seurauksista. Ryhtyessään mainittuihin toimiin JK ei vielä ollut Sąd Najwyższyn ratkaisukokoonpanon jäsen asiassa III CZP 25/19.
- 8 Kolme seitsemästä tuomarista, jotka kuuluivat 21.5.2019 vahvistetun määräyksen antaneeseen kokoonpanoon, siirtyivät eläkkeelle kyseisen määräyksen antamisen ja tuomion W.Ż. julistamisen välisenä aikana, minkä seurauksena asian III CZP 25/19 ratkaisukokoonpanoa oli täydennettävä. Esittelijätuomari pyysi 30.12.2021 antamallaan määräyksellä Sąd Najwyższyn siviilijaoston toimintaa johtavaa Sąd Najwyższyn puheenjohtajaa täydentämään kyseistä kokoonpanoa ja määräsi samalla asian III CZP 25/19 käsittelypäiväksi 31.1.2022. Vuoden 2022 alusta lähtien asia III CZP 25/19 sai uuden viitenumeron, joka on III CZP 1/22. Kokoonpanon jatkuvuuden periaatteen ja Biuro Studiów i Analiz Sądu Najwyższegon 25.1.2022 antaman lausunnon vastaisesti tuomari MB nimesi Sąd Najwyższyn siviilijaoston toimintaa johtavana Sąd Najwyższyn puheenjohtajana 26.1.2022 antamallaan määräyksellä asiassa III CZP 1/22 uuden ratkaisukokoonpanon, johon kuuluvat puheenjohtaja JK, KS, esittelijätuomari K. Weitz sekä PW, WZ, CV ja RX. Todellisuudessa ratkaisukokoonpanoa muutettiin ilman mitään objektiivisia perusteita ja vastoin Sąd Najwyższyn siviilijaoston aikaisempaa käytäntöä, jonka mukaan tilanteessa, jossa Sąd Najwyższyn laajennettu kokoonpano on puutteellinen (esimerkiksi jonkun ratkaisukokoonpanon jäsenen siirryttyä eläkkeelle), kokoonpanoa täydennetään siten, että siihen nimetään uusi tuomari, eikä siten, että nimitetään kokonaan uusi kokoonpano. Tuomari TN, joka oli aiemmin toiminut ratkaisukokoonpanon puheenjohtajana, erotettiin kokoonpanosta 26.1.2022 annetulla määräyksellä ilman mitään asiallista perustetta. Asian III CZP 1/22 ratkaisukokoonpanon muuttaminen johti siihen, että kyseiseen kokoonpanoon nimitettiin tuomareita, jotka on nimitetty Sąd Najwyższyn tuomarinvirkaan täysin samoissa olosuhteissa kuin tuomari BD. Samalla kyseiset tuomarit edustavat tässä uudelleennimitetyssä ratkaisukokoonpanossa enemmistöä (mikä saavutettiin poistamalla kokoonpanosta tuomari TN). Näin ollen – kun otetaan huomioon olosuhteet käsiteltävässä asiassa, jossa arvioinnin kohteena ovat lähinnä ne olosuhteet, joissa BD nimitettiin Sąd Najwyższyn tuomarinvirkaan ja jotka ovat samat kuin JK:n, KS:n, CV:n ja RX:n, eli kaikkien ratkaisukokoonpanon enemmistön muodostavien uusien jäsenten,

nimittämisolosuhteet – sekä edellä mainitun kokoonpanomuutoksen olosuhteet ja vaikutukset, mainittua muutosta voidaan pitää toimenä, jolla pyritään saavuttamaan ennalta määrätty vaikutus oikeuskysymyksen konkreettisen ratkaisun muodossa. Tätä vaikutelmaa vahvistaa se, että kyseiset muutokset suoritti Sąd Najwyższyn siviilijaoston toimintaa johtavana Sąd Najwyższyn puheenjohtajana toimiva tuomari MB, joka on nimitetty Sąd Najwyższyn tuomarinvirkaan samoissa olosuhteissa kuin tuomari BD. Lisäksi 21.11.2023 annetulla määräyksellä tuomari WZ, joka oli kuulunut asian III CZP 1/22 seitsenjäseniseen ratkaisukokoonpanoon asian käsittelyn alusta lähtien, poistettiin kokoonpanosta sairaudesta johtuvan pitkäaikaisen poissaolon verukkeella. Hänen tilalleen kokoonpanoon määrättiin varajäseneksi tuomari TN. Tällekin muutokselle ei ole asiallisia perusteita, sillä tuomari WZ palaa kuukauden tilapäisen poissaolon jälkeen takaisin tuomarin tehtäviin vuoden 2024 alussa. Tuomari TN:n paluu ratkaisukokoonpanoon ei siis korjaa 26.1.2022 annetusta määräyksestä seurannutta epäkohtaa eli hänen poistamistaan mainitusta kokoonpanosta.

- 9 Riippumatta siitä, ovatko asiassa III CZP 1/22 tehdyt kokoonpanon muutokset laillisia, on syytä mainita, että neljän uuteen kokoonpanoon nimitetyn tuomarin kohdalla on olemassa lain nojalla esteellisyysperuste, josta säädetään siviiliprosessilain 48 §:n 1 momentin 1 kohdassa ja jonka mukaan tuomari on lain nojalla jäävätkä asioissa, joissa hän on asianosainen tai joissa hänellä on johonkin asianosaiseen sellainen oikeudellinen suhde, että menettelyn lopputulos vaikuttaa hänen oikeuksiinsa tai velvollisuuksiinsa.
- 10 Mainitussa säännöksessä säädetään kahdesta ehdottomasta esteellisyysperusteesta, joista ensimmäinen tulee kyseeseen silloin, kun tuomari on asianosaisena asiassa, jossa hänen olisi annettava ratkaisu (nemo iudex in causa sua). Tällä tarkoitetaan sekä sellaista tilannetta, jossa tuomari on muodollisesti asiassa asianosaisena, että tilannetta, jossa tuomion vaikutukset (esimerkiksi sen lainvoimaisuus) ulottuvat tai voisivat ulottua tuomariin. Tältä osin on pidettävä mielessä, että ylimmästä tuomioistuimesta annetun lain 87 §:n 1 momentin nojalla seitsenjäseninen kokoonpano voi määrätä, että ratkaisu saa oikeusperiaatteen voiman, jolloin kyseisestä periaatteesta poikkeaminen edellyttää toimivaltaisen jaoston täysistunnon ratkaisua. Tämä merkitsee, että seitsenjäsenisen kokoonpanon antaman ja oikeusperiaatteen voiman saaneen ratkaisun seuraukset ulottuisivat kaikkiin siviilijaoston tuomareihin eli myös uuteen ratkaisukokoonpanoon nimitettyihin tuomareihin, jolloin näiden seurausten vaikutus vastaisi toimea, joka aiheuttaa ratkaisun lainvoimaisuuden. Antamalla kyseisen ratkaisun nämä tuomarit osallistuisivat siis sellaisen heitä itseään sekä muita Sąd Najwyższyn siviilijaoston ja Sąd Najwyższyn tuomareita sitovan ratkaisun antamiseen, jolla päätetään heidän nimitysmenettelyissään ilmenneiden sääntöjenvastaisuuksien oikeusvaikutuksista. Tämä on sitäkin ilmeisempää, kun otetaan huomioon, että asiassa III CZP 1/22 arvioinnin kohteena ovat nimenomaan ne olosuhteet, joissa BD on nimitetty tuomarinvirkaan. Kuten on todettu, ne ovat samat kuin olosuhteet, joissa tuomarit JK, RX, KS ja CV on nimitetty Sąd Najwyższyn tuomareiksi.

- 11 Sąd Najwyższyn oikeuskäytännössä on vakiintunut kanta, jonka mukaan hakemusta sellaisen henkilön jääväämisestä ratkaisukokoonpanosta, jonka Puolan tasavallan presidentti on nimittänyt Sąd Najwyższyn tuomarinvirkaan vuoden 2017 muutoslaissa säädetyn menettelyn mukaisesti perustetun KRS:n esityksestä, ei voi tutkia tuomioistuimien, jonka kokoonpanossa on tällainen tuomari, koska muutoin syntyisi nemo iudex in causa sua -kiellon piiriin kuuluva tilanne, eikä valitusta, joka sisältää väitteitä edellä mainitun kaltaisesta tuomarin nimittämismenettelyn sääntöjenvastaisuudesta, voi tutkia tuomioistuimien, jonka kokoonpanossa on saman menettelyn mukaisesti nimitetty henkilö (vertaa Sąd Najwyższyn rikosjaoston seitsenjäsenisen kokoonpanon 2.6.2022 antama ratkaisu asiassa I KZP 2/22 oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 12 Nyt käsiteltävässä asiassa tuomareiden JK, RX, KS ja CV osallistumisen ratkaisun antamiseen estää – sen lisäksi, että he ovat esteellisiä itse lain nojalla – eräs toinenkin seikka. Edellä on todettu, että asiassa III CO 121/18 seitsenjäsenisen kokoonpanon ratkaistavaksi esitetyn oikeuskysymyksen taustalla on epäilyksiä, jotka liittyvät siihen, onko Sąd Najwyższyn 8.3.2019 antama määräystä oikeudellisesti olemassa, ja jotka perustuvat niihin olosuhteisiin, joissa kyseisen määräyksen yksijäsenisessä kokoonpanossa antanut tuomari BD nimitettiin Sąd Najwyższyn tuomarinvirkaan. Koska tuomareiden JK, RX, KS ja CV nimittämiseen liittyvät olosuhteet ovat samat ja koska kyseiset tuomarit muodostavat nyt käsiteltävän asian ratkaisukokoonpanossa enemmistön, Sąd Najwyższyn heidän osallistuessaan mahdollisesti antama ratkaisu olisi puutteellinen täsmälleen samasta syystä kuin 8.3.2019 annettu määräys. Tällainen ratkaisu ei voisi luonteensa vuoksi tehokkaalla tavalla ratkaista esitettyä oikeuskysymystä, koska se itsessään synnyttäisi samanlaisen oikeuskysymyksen.
- 13 Edellä esitetyistä JK:n, RX:n, KS:n ja CV:n jääväämisestä oikeuttavista seikoista huolimatta kyseiset henkilöt eivät ole tähän mennessä ilmoittaneet Sąd Najwyższylle jääviydestään. CV ei myöskään ilmoittanut Sąd Najwyższylle osallisuudestaan henkilökohtaiseen oikeusriitaan, jossa asianosaisena on nyt käsiteltävän asian asianosainen X.Y., joka vaatii kanteessaan Sąd Najwyższya vahvistamaan, ettei CV ole kyseisen tuomioistuimen tuomari.
- 14 X.Y:n asianajaja jätti vielä tammikuussa 2022 tuomareiden JK, RX ja KS jääväämistä koskevat hakemukset. JK ja MB estivät kuitenkin näiden hakemusten käsittelyn yli vuodeksi. Nyt käsiteltävää määräystä annettaessa näitä jääväämistä koskevia hakemuksia ei ollut vielä käsitelty.
- 15 Käsiteltävän asian olosuhteissa on tarpeen ottaa huomioon eräs toinenkin seikka. Asian III CZP 1/22 ratkaisukokoonpanon muodostamisesta 26.1.2022 annetun määräyksen antoi yksijäsenisessä kokoonpanossa tuomari MB, joka toimii siviilijaoston toimintaa johtavana Sąd Najwyższyn puheenjohtajana. Koska tuomari MB on nimitetty Sąd Najwyższyn tuomarinvirkaan samoissa olosuhteissa kuin tuomari BD, olosuhteet, jotka oikeuttavat JK:n, RX:n, KS:n ja CV:n jääväämisestä suoraan lain nojalla, pätevät myös tuomari MB:hen. Myös 8.3.2019 annetun määräyksen olemassaoloa koskevat epäilyt, jotka ovat oikeuskysymyksen

kohteena asiassa III CZP 1/22, liittyvät suoraan 26.1.2022 annetun määräyksen olemassaoloon.

- 16 Vaikka todettaisiin, että 26.1.2022 annettua määräystä ei ole oikeudellisessa mielessä olemassa, tällä ei ole vaikutusta tuomari Karol Weitzin asemaan asian III CZP 1/22 esittelijätuomarina ja ratkaisukokoonpanon jäsenenä. Edellä esitetyn otaksuman mukaan tuomari Karol Weitz on yhä esittelijätuomari ja ratkaisukokoonpanon jäsen vuoden 2019 määräyksen, jolla silloinen siviilijaoston toimintaa johtava Sąd Najwyższyn puheenjohtaja on nimittänyt asian III CZP 25/19 alkuperäisen ratkaisukokoonpanon, nojalla. Kyseinen määräys ei missään vaiheessa rauennut. Myöskään 26.1.2022 annetulla määräyksellä ei ollut siihen vaikutusta. Näin on etenkin silloin, jos katsotaan, ettei 26.1.2022 annettua määräystä ole oikeudellisesti olemassa.
- 17 Sąd Najwyższyssa toimivalta määrätä asioiden käsittelyistunnot kuuluu työjärjestyksen mukaan lähtökohtaisesti esittelijätuomarille (Sąd Najwyższyn työjärjestyksen 84 §:n 1 ja 2 momentti). Oikeus määrätä käsittelyistuntojen ajankohdat oli alun perin esittelijätuomarilla. Sen jälkeen, kun esittelijätuomarit ovat alkaneet kieltäytyä määräämästä istuntoja asioissa, joiden käsittelyyn on nimetty niin sanottuja sekakokoonpanoja, joihin kuuluu Sąd Najwyższyn tuomarinvirkaan vuoden 2017 muutoslaissa säädetyn menettelyn mukaisesti perustetun KRS:n esityksestä nimitettyjä tuomareita, eli kokoonpanoja, jotka Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja Sąd Najwyższyn oikeuskäytännön valossa eivät täytä unionin oikeudessa säädettyjä ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaisia riippumattoman, puolueettoman ja lailla perustetun tuomioistuimen kriteerejä (katso muun muassa ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 22.7.2021, Reczkowicz v. Puola, nro 43447/19, 227–284 kohta; tuomio 8.11.2021, Dolińska-Ficek ja Ozimek v. Puola, nro 49868/19 ja nro 57511/19, 290–320, 340–350, 353–357 ja 368 kohta; tuomio 3.2.2022, Advance Pharma sp. z o.o. v. Puola, nro 1469/20, 313–321, 336–346, 349–351, 352–353 ja 364 kohta; unionin tuomioistuimen tuomio 26.3.2020, C-542/18 RX-II ja C-543/18 RX-II, Erik Simpson v. Euroopan unionin neuvosto ja HG v. Euroopan komissio, 72 kohta ja sitä seuraavat kohdat; tuomio 6.10.2021, C-487/19, W.Ż., 123 kohta ja sitä seuraavat kohdat ja tuomio 29.3.2022, C-132/20, BN, DM, EN v. Getin Noble Bank S.A., 116 kohta ja sitä seuraavat kohdat), Puolan tasavallan presidentti muutti Sąd Najwyższyn työjärjestystä siten, että tällä hetkellä asian käsittelyistunnon voi, jos esittelijätuomari ei sitä tee, vastoin viimeksi mainitun tahtoa määrätä toimivaltaisen jaoston toimintaa johtava Sąd Najwyższyn puheenjohtaja tai sen yksikön puheenjohtaja, jonka toimivaltaan asian käsittely kuuluu (Sąd Najwyższyn työjärjestyksen 84 §:n 3 momentti). Asiassa III CZP 1/22 esittelijätuomari Karol Weitz, joka riitautti kokoonpanon laillisuuden ja muodostamistavan 26.1.2022 antamallaan määräyksellä, ei koskaan määrännyt istuntoa pidettäväksi mainitussa määräyksessä nimetyssä kokoonpanossa, vaikka siviilijaoston toimintaa johtava Sąd Najwyższyn puheenjohtaja oli sisällyttänyt kyseisen asian käsittelyistunnot siviilijaoston istuntosuunnitelmiin. Useaan otteeseen asian käsittelyistuntoja ovat edellä mainittua toimivaltaa käyttäen

määränneet pidettäväksi siviilijaoston III jaoston nykyinen puheenjohtaja tuomari GC, joka on nimitetty Sąd Najwyższyn tuomarinvirkaan samoissa olosuhteissa kuin BD, tai Sąd Najwyższyn siviilijaoston toimintaa johtava Sąd Najwyższyn puheenjohtaja tuomari MB. Tällä tavoin määrättyt käsittelyistunnot peruuntuivat esittelijätuomarin tai jonkun muun ratkaisukokoonpanon jäsenen perustellun poissaolon vuoksi. Niiden toistuva määrääminen pidettäväksi edellä mainitussa varakokoonpanossa oli yritys pakottaa hallinnollisin keinoin esittelijätuomari ratkaisemaan asia 26.1.2022 annettussa määräyksessä nimetyssä sekakokoonpanossa.

Yhteenveto ennakkoratkaisupyynnön perusteista

- 18 Unionin tuomioistuimen vastaus ennakkoratkaisukysymykseen auttaa määrittämään, onko asiassa III CZP 1/22 nimetty ratkaisukokoonpano asianmukainen ja tosiasiallisesti nimetty sekä miten ja kenen toimesta se voidaan ja olisi nimettävä. Jos unionin tuomioistuin päättää, etteivät tuomarit JK, RX, KS ja CV voi olla ratkaisukokoonpanon jäseniä asiassa III CZP 1/22 ja ettei tuomari MB tai yksikään Sąd Najwyższyn tuomari, joka on nimitetty virkaan ennakkoratkaisukysymyksessä kuvatuissa olosuhteissa, voi suorittaa mitään päätöksentekotoimea asiassa III CZP 1/22, mukaan lukien ratkaisukokoonpanoa koskevien määräysten antaminen tai käsittelyistuntojen määrääminen, mikä puolestaan merkitsee, ettei mainittujen tuomareiden tässä asiassa tekemillä päätöksillä ole oikeusvaikutuksia, ja että tämän seurauksena määräyksen asian III CZP 1/22 ratkaisukokoonpanon muodostamisesta voi, jättäen huomiotta kansallisen oikeuden säännökset, joissa annetaan toimivalta tällä alalla Sąd Najwyższyn siviilijaoston puheenjohtajalle, antaa asian III CZP 1/22 esittelijätuomari, jonka nimittämiseen Sąd Najwyższyn tuomarinvirkaan ei liity edellä kuvattuja sääntöjenvastaisuuksia, tämä tuomari voi antaa asiassa III CZP 1/22 ratkaisukokoonpanoa koskevan määräyksen ja määrätä istuntopäivän asian käsittelyä varten, jolloin Sąd Najwyższy voi ratkaista asiaan liittyvän oikeuskysymyksen soveltaen unionin tuomioistuimen tuomiossa W.Ż. esittämää unionin oikeuden tulkintaa. Tuolloin menettelyt asiassa III CZP 1/22 ja sen taustalla olevassa asiassa III CO 121/18 voidaan saattaa päätökseen.
- 19 Euroopan unioni on oikeusunioni, jonka oikeusjärjestyksessä tuomioistuinvalvonnan takaaminen on annettu unionin tuomioistuimen lisäksi myös jäsenvaltioiden tuomioistuinten tehtäväksi. Jäsenvaltioiden on säädettävä tarvittavista oikeussuojakeinoista tehokasta oikeussuojaa koskevan oikeuden takaamiseksi yksityisille unionin oikeuteen kuuluvilla aloilla. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan SEU 19 artiklan 1 kohdan toisessa alakohdassa vahvistettu ja jäsenvaltioiden yhteisiin valtiosääntöperinteisiin perustuva unionin oikeudesta johtuvien yksityisten oikeuksien tehokkaan oikeussuojan periaate on Euroopan unionin oikeuden yleinen periaate. Unionin oikeuden noudattamisen varmistamiseen tarkoitettuna tehokkaan tuomioistuinvalvonnan itse olemassaolo kuuluu erottamattomana osana oikeusvaltioon. Jokaisen jäsenvaltion on varmistettava, että elimet, jotka kuuluvat

unionin oikeuden mukaisina ”tuomioistuimina” sen oikeussuojakeinojen järjestelmään unionin oikeuteen kuuluvilla aloilla, täyttävät tehokkaan oikeussuojan vaatimukset (tuomio 27.2.2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, 33–37 kohta ja tuomio 25.7.2018, Minister for Justice and Equality (Tuomioistuinjärjestelmän puutteet), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, 49–52 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

20. Arvioitaessa sitä, täyttääkö jokin elin edellytykset sille, että sitä voidaan pitää SEU 19 artiklan 1 kohdan toisessa alakohdassa tarkoitettuna ”tuomioistuimena”, on otettava huomioon erityisesti seuraavat kriteerit: kyseisen elimen lakisääteisyys sekä elimen ja sen tuomareina toimivien henkilöiden riippumattomuus (tuomio 27.2.2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, 38 ja 42–43 kohta ja tuomio 25.7.2018, Minister for Justice and Equality (Tuomioistuinjärjestelmän puutteet), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, 53 kohta). Tämä vastaa täysin perusoikeuskirjan 47 artiklan toisessa kohdassa tuomioistuimen käsitteelle asetettuja vaatimuksia siltä osin kuin on kyse oikeudesta tehokkaihin oikeussuojakeinoin ja oikeudesta saada asiansa käsitellyksi puolueettomassa tuomioistuimessa (tuomio 27.2.2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, 41 kohta; tuomio 25.7.2018, Minister for Justice and Equality (Tuomioistuinjärjestelmän puutteet), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, 53 kohta ja tuomio 23.1.2018, FV v. Euroopan unionin neuvosto, T-639/16 P, EU:T:2018:22, 67 kohta). Edellä mainittu vastaa myös ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus) 6 artiklan 1 kohdassa säädettyä riippumattoman ja puolueettoman tuomioistuimen vaatimusta (vertaa perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 ja 7 kohta ja SEU 6 artiklan 3 kohta).

21. Asian III CZP 1/22 ja Euroopan unionin oikeuden välinen suhde on ilmeinen. Ensinnäkin kyseisessä asiassa Sąd Najwyższyyn seitsenjäsenisen kokoonpanon on ratkaistava oikeuskysymys soveltaen unionin tuomioistuimen tuomiossa W.Ż. omaksumaa unionin oikeuden tulkintaa ja pantava kyseinen tuomio näin täytäntöön. On siis tutkittava, onko 26.1.2022 annettussa määräyksessä vahvistettu Sąd Najwyższyyn kokoonpano asianmukainen ja tosiasiallisesti nimetty ja voiko se siis panna tuomion W.Ż. täytäntöön. Toisaalta asian III CZP 1/22 olosuhteet osoittavat, miten Sąd Najwyższyyn siviilijaoston ja itse Sąd Najwyższyyn lainkäyttötehtävien hoitaminen häiriintyy tilanteessa, jossa kyseisen tuomioistuimen kokoonpanossa toimivaltaan liittyviä toimia tai johtotehtäviä hoitavat Sąd Najwyższyyn tuomarit, jotka on nimitetty Sąd Najwyższyyn tuomarinvirkaan sääntöjenvastaisessa menettelyssä, kun pidetään mielessä, kuinka usein Sąd Najwyższyyn ja sen siviilijaoston käsiteltäväksi tulee asioita, joissa nousee esiin kysymyksiä unionin oikeuden tulkinnasta ja soveltamisesta, minkä vuoksi on tarpeen ratkaista, onko Sąd Najwyższyyn tämänkaltainen toiminta unionin sääntöjen ja sopimusten mukaista.

22. Sąd Najwyższyyn lainkäyttötehtävien hoitaminen riippuu tosiasialliselta ja oikeudelliselta osin siitä, miten Sąd Najwyższyynssa erilaisia johtotehtäviä hoitavat

tai Sąd Najwyższyn elimiin kuuluvat kyseisen tuomioistuimen tuomarit käyttävät toimivaltaansa, millä voi olla merkittävää vaikutusta Sąd Najwyższyn tuomareiden riippumattomuuteen. Esimerkiksi asianmukaisen Sąd Najwyższyn jaoston toimintaa johtava Sąd Najwyższyn puheenjohtaja on toimivaltainen nimeämään ratkaisukokoonpanoja kutakin asiaa varten sekä tietyissä tapauksissa myös vahvistamaan näiden asioiden käsittelyistuntojen ajankohdat esittelijätuomarin sijasta. Kyse on keinoista, joilla pyritään pakottamaan ne Sąd Najwyższyn tuomarit, joiden nimittämiseen Sąd Najwyższyn tuomarinvirkaan ei liity mainittuja sääntöjenvastaisuuksia, antamaan ratkaisuja ratkaisukokoonpanoissa, joihin kuuluu sääntöjenvastaisessa menettelyssä Sąd Najwyższyn tuomarinvirkaan nimitettyjä tuomareita. Lisäksi asianmukaisen Sąd Najwyższyn jaoston toimintaa johtava Sąd Najwyższyn puheenjohtaja voi kyseisessä jaostossa toimivan hallinto- ja tuomioistuinhenkilöstön johtajana vaikuttaa, ja vaikuttaakin, tämän henkilöstön taipuvaisuuteen tai mahdollisuuteen noudattaa eri tuomareiden ohjeita ja määräyksiä. Käsiteltävän asian olosuhteissa on lisäksi otettava huomioon se, että Sąd Najwyższyn ensimmäisellä presidentillä on laaja hallinnollinen ja organisatorinen toimivalta. Hän johtaa Sąd Najwyższyn työtä ja on Sąd Najwyższyn tuomioistuin- ja hallintoHenkilöstön esimies, jolla on ratkaisevaa vaikutusta Sąd Najwyższyn asiakirjahallintoon sekä kyseisen tuomioistuimen tuomareiden pääsyyn oikeudenkäyntiaineistoon. Sąd Najwyższyn työjärjestyksen mukaan Sąd Najwyższyn ensimmäinen presidentti on kyseisen tuomioistuimen kunkin sellaisen kollegiaalisen ratkaisukokoonpanon puheenjohtaja, jossa hän on jäsenenä, ja ylimmästä tuomioistuimesta annetun lain mukaan hän voi pyytää Sąd Najwyższyn kurinpitoasiamiestä aloittamaan kurinpitomenettelyn ketä tahansa kyseisen tuomioistuimen tuomaria vastaan. Siksi Sąd Najwyższyn ensimmäisellä presidentillä voi olla, ja onkin, merkittävää vaikutusta kyseisen tuomioistuimen tuomareiden lainkäyttötehtävien hoitamiseen, kuten nyt käsiteltävän asian olosuhteet osoittavat. Lisäksi on huomattava, että Sąd Najwyższyn päivittäisen toiminnan kannalta merkittäviä tehtäviä hoitaa sen kollegio, jolla on laaja lausunto- ja päätösvalta (esimerkiksi Sąd Najwyższyn kurinpitoasiamiehen valinnassa ja kyseisen tuomioistuimen tuomareita koskevien kurinpitomenettelyjen aloittamisessa). Kollegio koostuu tällä hetkellä suurelta osin sellaisista Sąd Najwyższyn tuomareista, jotka on nimitetty kyseisen tuomioistuimen tuomarinvirkoihin sääntöjenvastaisessa menettelyssä, ja lisäksi Sąd Najwyższyn siviilijaostossa järjestetään 12.1.2024 kollegion uusien jäsenten vaalit, joissa mainitut tuomarit saavat todennäköisesti taas enemmistön.

23. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja Sąd Najwyższyn oikeuskäytännössä on jo vakiintunut näkemys, jonka mukaan asian käsittely Sąd Najwyższyn kokoonpanossa, johon kuuluu Sąd Najwyższyn tuomarinvirkaan vuoden 2017 muutoslaissa säädetyin menettelyn mukaisesti perustetun KRS:n esityksestä nimitettyjä tuomareita, loukkaa asianosaisen oikeutta oikeudenkäyntiin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kohdassa tarkoitettussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa, joka on laillisesti perustettu (katso muun muassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 22.7.2021, *Reczkowicz v. Puola*, nro 43447/19, 227–284 kohta; tuomio 8.11.2021, *Dolińska-Ficek ja Ozimek v. Puola*, nro 49868/19 ja nro 57511/19, 290–320, 340–

350, 353–357 ja 368 kohta; tuomio 3.2.2022, Advance Pharma sp. z o.o. v. Puola, nro 1469/20 sekä SN:n kolmen jaoston 23.1.2020 antama ratkaisu asiassa BSA 1–4110–1/20). Tämä tarkoittaa, ettei yksikään Sąd Najwyższyyn kokoonpanoista, joihin kuuluu tuomareita, jotka on nimitetty kyseisen tuomioistuimen tuomarinvirkoihin sääntöjenvastaisessa menettelyssä, täytä Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ja unionin oikeudessa tarkoitetun riippumattoman ja puolueettoman, laillisesti perustetun tuomioistuimen vaatimusta.

24. On paradoksaalista, ettei yksikään Sąd Najwyższyyn ratkaisukokoonpano, jossa on tuomareita, jotka on nimitetty Sąd Najwyższyyn tuomarinvirkoihin sääntöjenvastaisessa menettelyssä, täytä mainittua vaatimusta, samalla kun tällaisessa menettelyssä nimitetyt tuomarit hoitavat parhaillaan lähes kaikkia Sąd Najwyższyyn tärkeimpiä johtotehtäviä ja kuuluvat myös Sąd Najwyższyyn kollegioon vaikuttaen näin olennaisella tavalla Sąd Najwyższyyn lainkäyttötehtävien hoitamiseen. Sąd Najwyższyyn mukaan tämä paradoksaalinen ja huolestuttava tila on ilmiselvässä ristiriidassa SEU 2 artiklan, 6 artiklan 1 ja 3 kohdan ja 19 artiklan 1 kohdan toisen alakohdan sekä SEUT 267 artiklan kanssa.

- 20 Näillä perusteilla ja ottaen huomioon unionin oikeuden tehokkuusperiaatteen Sąd Najwyższy on antanut päätösosassa esitetyn päätöksen.

TYÖASIAKSI